

INTRODUCERA KÄLLKRITIK OCH KÄLLTILLIT | ÅK 7-9

Hur får du använda källor på internet?

Lektionen handlar om att använda och sprida källor på internet.

1

Använda digitala källor i skolarbeten

Läs och samtala om frågorna.

1. Känner du dig säker på vilka källor du får använda när du gör arbeten i skolan?
2. Har du eller någon du känner använt källor som inte är fria att använda? Till exempel kopierat andras text eller använt någon annans bildmaterial?
3. Känner du till vilka regler och lagar som finns kring upphovsrätt på internet? Till exempel vad du får och inte får dela, sprida och använda?
4. Brukar dina lärare, er skolbibliotekarie, era läromedel eller era andra undervisningsresurser ta upp frågor som handlar om vilka källor på internet som är fria att använda i skolarbeten?

2

Hur får du använda källor?

Arbeta i par. Gå tillsammans igenom presentationen som handlar om citat, plagiat och referat. Svara på frågorna.

Att använda andras material

Citat, referat och plagiat

Hur får du använda andras material?

Hur får du sprida och använda andras material? Upphovsrätten gör att man inte får sprida och användas andras material hur man vill.

Man har dock alltid rätt att citera verk men man kan inte citera bild, eller rörlig bild.

Vad är ett citat?

Enligt Wikipedia är ett citat följande:

“Ett *citat* är ett exakt återgivande av *vad* någon har sagt eller skrivit, till skillnad från ett referat, som är ett återgivande med andra formuleringar. *Citat* förekommer bland annat inom forskning och konstnärliga verk. Inom klassisk musik är *citat* en inflätad melodi från något annat stycke. “

Hur gör man ett citat?

Citat måste alltid vara ordagrant återgivna.

Du måste ange källan och sidhänvisning till citatet för att läsaren ska kunna hitta texten i sitt ursprung.

Bilder går inte att citera

- vill du använda andras bilder?
- Du måste fråga upphovsmannen innan du använder bilder. Bilder har ingen citaträtt.
- Eller använd bilder som är Creative Commons licensierade

Vad är ett referat?

Enligt wikipedia är ett referat:

“Att referera innebär att återge ett händelseförlopp eller att sammanfatta innehållet i någon annans text med egna ord.”

Hur gör man ett referat?

Ett referat är en sammanfattning av en text och det ska därför vara väsentligt kortare än originalet, maximalt en tredjedel av ursprungstexten är ett riktmärke.

- starta med källhänvisning och sammanfatta textens huvudtanke

Detta finns med i en källangivelse:

- Titel på det som refereras, till exempel en artikel, en bok eller ett inlägg.
- Datum (eller år) då det refererade har publicerats eller framförts.
- Författarens namn och eventuella titel (till exempel miljöforskaren, journalisten, professor)
- Vilken typ av text det är (förekommer ofta, men inte alltid)

Hur gör man referat

I ett referat visar man då och då att texten är återgiven och inte något som man själv har formulerat. Man gör detta genom att använda referatmarkeringar, som ”hävdar” ”menar” och ”anser”.

“Vidare pekar Antonio Flores på att ...”

Vad är ett plagiat?

Att göra ett plagiat innebär att använda någon annan verk och presentera det som sitt eget utan att ange källan.

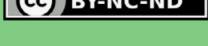
Vad är Creative Commons?

Är licenser som bygger på upphovsrätten.

Med hjälp av Creative Commons licenserna kan upphovsmannen ge dig rätten att använda dennes material utan att fråga om lov först. Du behöver dock följa villkoren som materialet finns tillgängligt under.

Det finns fyra villkor som kan kombineras till sex licenser.

Creative Commons licenser

	Creative Commons Erkännande
	Creative Commons Erkännande På samma villkor
	Creative Commons Erkännande Inga bearbetningar
	Creative Commons Erkännande Icke kommersiell
	Creative Commons Erkännande Icke kommersiell På samma villkor
	Creative Commons Erkännande Icke kommersiell Inga bearbetningar

Märkningar för public domain

	Märkningen CC 0 (CC noll)
	Märkningen Public Domain

Vad betyder symbolerna?

	Creative Commons - ansvariga för de fria licenser som gör att du kan få använda andras material utan att fråga om lov.
	Erkännande (ett villkor som finns i alla Creative Commons licenser). Du måste berätta vem som skapat materialet.
	Icke-kommersiellt (ett villkor som kan användas i Creative commons licenser). Betyder att materialet inte får användas för att tjäna pengar.
	Public Domain-märket En märkning som säger att materialet ingår i public domain, dvs att du får använda det fritt.
	På samma villkor (ett villkor som kan användas i Creative Commons licenserna). Betyder att du får göra om materialet, men att eventuella nya versioner måste vara CC-märkta
	Inga bearbetningar (ett villkor som kan användas i Creative Commons licenserna). Betyder att du inte får bearbeta eller göra nya versioner av materialet.

1. Vad är ett citat?
2. Vad är ett referat?
3. Vad är ett plagiat?
4. Hur får man använda källor?

3

Träna på begreppen

Du sak nu få läsa Karin Boyes dikt *I rörelse* och använda den för att öva dig på hur du får lova att använda någon annans text i dina egna publiceringar på nätet.

I rörelse

Den mätta dagen, den är aldrig störst.
Den bästa dagen är en dag av törst.
Nog finns det mål och mening i vår färd
- men det är vägen, som är mödan värd.

Det bästa målet är en nattlång rast,
där elden tänds och brödet bryts i hast.
På ställen, där man sover blott en gång,
blir sömnen trygg och drömmen full av sång.
Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr.
Oändligt är vårt stora äventyr.

Karin Boye

1. Hur gör du om du vill använda ett citat från dikten "I rörelse" i en faktatext om författaren Karin Boye? Hur långt kan citatet vara och hur visar du att det är ett citat?
2. Du ändrar dig och vill istället ha ett referat av dikten "I rörelse" i din text om Karin Boye. Hur gör du då? Skriv referatet och förklara hur du visar att det är ett referat.
3. Du har fått i uppgift att skriva en dikt om hur det är att växa upp och bestämmer dig för att plagiera dikten "I rörelse". Gör ett plagiat av Karin Boyes dikt.
4. Får man plagiera andras dikter? Motivera ditt svar.
5. Vilka källor får du använda i ett skolarbete? Hur får du använda olika källor i skolarbeten? Berätta och förklara.

4

Undersök hur källor används

Välj två artiklar med bilder från valfria tidningar på nätet. Undersök dem med hjälp av frågorna.

1. Hur presenteras artikelförfattarna?
 - Är skribenten namngiven?
 - Hur får du använda texten i ditt skolarbete?
2. Hur presenteras bilderna?
 - Är fotografen namngiven?
 - Anges bildens namn?
 - Finns det någon annan information som rör bilden?
 - Får du använda bilden i ditt skolarbete?

5

Hur får du använda källor från nätet?

Ta ställning till om följande påståenden är sanna eller falska och motivera ditt ställningstagande.

- Elevers skolarbete tillhör alltid skolan.
- Lärare får använda sina elevers skolarbete hur de vill.
- Du kan skriva av en hel dikt, det räknas som ett citat.
- Bilder får du använda hur du vill.
- När elevers fotografier publiceras ska eleven namnges.
- Om du anger källan får du använda alla sorters källor i ditt skolarbete.
- Så länge man inte blir upptäckt får man kopiera eller plagiera andras texter.

[Här hittar du svaren till påståendena \(pdf\)](#)¹